

Саме на час навчання у Станіславській вищій піназі (1890–1894 рр.) та на філософському факультеті Львівського університету (1894–1895 рр.) припадає намір велеснянина-студента Володимира Гнатюка записати свій репертуар галицького лірника. Заслуговує на увагу великий інтерес молодого вченого до таких своєрідних пісень, як лірницькі та жебрацькі. Початковий фольклорист все зацікавився й мовою соціальних груп так званих „арго“, він добре розумів, що чинний інтерес для молодого фольклориста та етнографа становить повний репертуар одного пересичного доброго народного оповідача.

В вересні 1895 року студент другого курсу Львівського університету Володимир Гнатюк прибув до села Жизномира Бучацького повіту (тепер Бучацького району) та Тернопільщині і розшукав сліпого лірника Якова Златарського-Москвина, від якого записав майже чотири десятки так званих „лірницьких“ пісень та молитов, детальний опис життя й роботу цих мандривних співаків, словник їхнього арго та низку інших матеріалів. Подавши до них лірницькі пісні своєї мами Василиї „Сон Богородиці“, „Про сирітку“, „Про рибу і Кривду“, „Як син матір з дому витяг-“ „Родичі і діти“ – деяких інших співаків-лірників, Володимир Гнатюк підготував до друку разом з докладною розвідкою про лірників та їхній репертуар, здавše „Словарець лірницького говору“, в якому підіє 520 пісень, в тому числі майже 300 корінних слів,

записаних від Жизномирського лірника Якова Златарського-Москвина. Це були слова, що не зустрічалися в жодному іншому друкованому джерелі, насамперед у наукових розвідках В.Боржовського „Лірники“ (1883 р.) та К.Студинського (1894 р.), з якими був добре обізнаний молодий учений-фольклорист.

Повернувшись із села Жизномира, що не-подалік Дністра, Володимир Гнатюк упорядкував свої записи та дав свою працю прочитати Іванові Франку, який, доповнивши її низкою паралелей з друкованих джерел, 5 лютого 1896 року подав на обговорення на засідання Філологічної секції (головою її був Іван Франко – О.Ч.) Наукового товариства імені Шевченка у Львові, де був присутній і Михайло Грушевський.

По обговоренні працю молодого фольклориста з Велеснева, студента другого курсу філософського факультету Львівського університету Володимира вирішено подати до редакції „Етнографічного збірника“. Тут вона 110 років тому побачила світ під таким заголовком „Лірники. Лірницькі пісні, молитви,

слова, звістки і таї, про лірників повіту Бучацького. Зібрав в вересні 1895 року Володимир Гнатюк („Етнографічний збірник“, Львів, 1896, т. II, с. 1–76), що має такий зміст: „I. Деякі звістки про лірників, списані з оповідань лірника Якова Златарського на прозвище Москвін, в Жизномирі пов. Бучацького (с. 1–9); II. Словарець лірницького говору (с. 9–17), до якого Володимир Гнатюк додає зауваження: „Словарець сей порівняно з словарцем спорядженим др. Студинським в студії „Лірники, 1894“. Ідентичні слова, що я записав, вписані при кінці сього словарця без пояснень“ – О.Ч.); III. Прохання й молитви (с. 18–25); IV. Пісні. Тут Володимир Гнатюк зауважив: „В піснях не подав я акценту тому, що Златаревський не оповідав, лиш співав їх. Вказівки літературні був ласкав зладити др. Іван Франко; рівно ж він звернув увагу на своєрідні пісні калік-жебраків, які на його думку „...своїм змістом та художньою вартістю дорівнюють репертуарові кобзарів та лірників“.

Публікація цього унікального матеріалу була здійснена під безпосереднім керівництвом і за допомогою Івана Франка, який упорядкував його та подав паралелі до багатьох

ЛІРНИЦЬКІ ПІСНІ З-НАД ДНІСТРА

До 135-річчя від дня народження Володимира ГНАТЮКА



М.КОЦЮБИНСКИЙ, І.ФРАНКО, В.ГНАТЮК
Фото 1905 р. Львів.

цього лірника, – та розгортає свою працю по добре обдуманому плану, спрямлюючи її там, де найменше зроблено.

Добром оповідачем, щедрим і неперевершеним носієм народної творчості у збиральницькій діяльності Володимира Гнатюка був репертуар невмирущої народної поетичної творчості сліпого лірника Якова Златарського-Москвина із села Жизномира Бучацького району на Тернопільщині. І збірка „Лірники...“ – перша фольклористична праця молодого українського етнографа і фольклориста, великого слов'янського вченого Володимира Гнатюка – нашого славного країнини!

Статтю „Польські рецензії на видання нашого Товариства“, де йде мова про рецензію Станіслава Здзярського на II-ий том „Етнографічного збірника“ (1896 р.), в тому числі й на „Лірники...“, написав Володимир Гнатюк та опублікував її в „Літературно-науковому збірнику“ (Львів, 1899, т. VIII, кн. IX, розділ „Хроніка і бібліографія“, с. 37–38).

Близькими до дум та історичних пісень Володимир Гнатюк вважав лірницькі пісні, яким присвятив свою працю „Лірники...“, та у своїй розвідці „Жебрацькі благальниці“ („Записки Наукового товариства імені Шевченка“, Львів, 1912, т. CX, кн. V, с. 158–163) він звернув увагу на своєрідні пісні калік-жебраків, які на його думку „...своїм змістом та художньою вартістю дорівнюють репертуарові кобзарів та лірників“.

Остан ЧЕРЕМШИНСКИЙ, директор Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, член НТШ у Львові, лауреат премії імені Павла Чубинського, почесний краєзнавець України